

ABUZUL DE DREPT - PLEDOARIE PENTRU ECHILIBRUL PIERDUT PRIN DORINȚA DE PREJUDICIERE



Elena SÂRGHI,

Luciana VIZITEU

Abstract

This work presents the concept of abuse of law from a multidisciplinary perspective, approaching a methodology that consists in drawing significant milestones for defining the notion, presenting the regulations in the matter, illustrating the evolution of the concept, as well as the theories outlined over time, which generate controversies and that have influenced current legislation, highlighting the different nuances of the concept. The work also contains a practical component by outlining some jurisprudential aspects, followed by the creation of a legal situation, but also by offering a solution for it.

Keywords: *abuse of law, good faith, exercise of subjective rights.*

Motto: „Nu există simțământ mai înalt și mai sfânt decât buna-credință în treburile de stat și în relațiile dintre oameni”¹.

Repere în definirea abuzului de drept

Romanii defineau dreptul, pornind de la filozofia stoică, ca fiind îndatorirea de a trăi onest („*honeste vivere*”), de a da fiecăruia ceea ce i se cuvine („*suum jus cuique tribuere*”), de a nu vătăma pe altul („*alterum nos laedere*”). Cea mai cunoscută definiție a dreptului, oferită posterității de către jurisconsultul Celsus, este „*Ius est art boni et aequi*” (Dreptul este arta binelui și a echității). Observăm că oamenii parcurg această călătorie, numită „viață” având două repere esențiale: binele și răul. În acest periplu, valori precum dreptatea, justețea, echitatea vor fi lezate de

¹ Dionysios din Halicarnas, A.R., *Liber secundus, Titulus LXXV, apud G.Dumézil, Mit și epopee*, vol. I, p. 194.

către unii oameni. Cum ar fi posibil, totuși, ca oamenii să producă o vătămare prin exercițiul propriilor drepturi?

Abuzul de drept, din punct de vedere lingvistic, reprezintă îmbinarea a doi termeni divergenți: „abuzul” care reprezintă o întrebuintare fără măsură, un exces, o încălcare a legalității, și „drept”, care înseamnă întemeiat, just, cinstit, legitim. Fundamentul abuzului de drept este existența dreptului subiectiv. Dreptul subiectiv reprezintă o instituție esențială a dreptului, îndeosebi a dreptului civil. Acesta este compus din două elemente: „posibilitatea de a voi și de a acționa, în conformitate și înlăuntrul marginilor imperativelor”², elementul intern, precum și elementul extern, care reprezintă „imposibilitatea oricărei împiedicări din partea altora și în posibilitatea corespunzătoare de a reacționa împotriva acestei împiedicări”³. Așa cum afirmă reputatul jurist Ion Deleanu „*dreptul subiectiv reprezintă atât temeiul juridicește garantat de a cere altora un anumit comportament, cât și măsura propriei conduite*”⁴.

Drepturile subiective nu pot fi exercitate în alte scopuri decât cele pentru care au fost recunoscute și garantate de lege, într-o manieră excesivă sau egoistă, pentru a face rău sau pentru a prejudicia un alt membru al societății. Dreptul subiectiv nu trebuie confundat cu exercițiul lui. Abuzul de drept nu constă în existența abuzivă a dreptului subiectiv - dreptul, în sine, neputând fi astfel - ci în exercitarea sau neexercitarea sa abuzivă, cu alte cuvinte în deturnarea de la scopul pentru care a fost recunoscut, în exercitarea lui cu rea credință (în sens juridic) de către titular, ceea ce înseamnă depășirea limitelor ce le are legalmente, acest drept subiectiv⁵.

Exercitarea dreptului subiectiv este guvernată de următoarele principii:

- se realizează cu respectarea legii, ordinii publice și moralei;
- dreptul subiectiv se exercită în limitele sale externe, atât de ordin material, cât și de ordin juridic;
- dreptul subiectiv trebuie exercitat cu bună-credință;
- exercitarea dreptului subiectiv se face în limitele sale interne, potrivit cu scopul lui economic și social

Prin nerespectarea ultimelor două principii menționate, se conturează elementele constitutive ale abuzului de drept: elementul subiectiv al relei-credințe și elementul obiectiv al deturnării dreptului de la finalitatea sa economică și socială. Fundamental în definirea abuzului de drept este elementul obiectiv, însă

² G. Del Vecchio, *Leții de filosofie juridică*, ediția IV, Ed. Drago Print, București, p. 246, apud. Palade Constantin Horațiu, *Abuzul de drept*, în *Pandectele Romane*, nr. 11 din 2010, p.2

³ *Idem.*

⁴ I. Deleanu, *Drepturile subiective și abuzul de drept*, Dacia, Cluj-Napoca, 1988, apud. L. Pop, I.-F. Popa, S. I. Vidu, *Drept Civil. Obligațiile, Ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 358.

⁵ Gheorghie Mihai, *Fundamentele dreptului*, vol. IV, Ed. All Beck, București, 2005, p. 201.

nu poate fi ignorat nici elementul subiectiv, care este mai degrabă o condiție *ad probationem*⁶.

Reglementarea abuzului de drept-un imperativ dictat de progresul societății contemporane

Miști luminate ale tuturor timpurilor au contribuit prin ideile lor la potențarea cu noi și generoase valențe ale noțiunii de abuz de drept, astfel că societatea modernă a înțeles necesitatea reglementării conceptului. Legislația civilă română anterioară nu cuprindea dispoziții exprese privind abuzul de drept, însă literatura de specialitate îi recunoștea existența.

Dezbaterile doctrinare, precum și dificultățile întâmpinate în practică de către instanțele judecătorești nu rămân fără răspuns în Noul Cod Civil. Legiuitorul consacră abuzului de drept articolul 15, care are în vedere două ipoteze: exercitarea unui drept în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul și situația în care dreptul subiectiv este exercitat în mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe. Articolul 15 se coroborează cu articolul 1353, care prevede că în cazul prejudiciului pro dus prin exercițiul drepturilor subiective se va angaja răspunderea civilă a autorului numai în situația în care dreptul este exercitat abuziv. Abuzul de drept este raportat la buna-credință, cele două articole menționate anterior fiind în corespondență cu articolul 57 din Constituția României, care ilustrează principiul exercitării cu bună-credință a drepturilor constituționale, însă s-a considerat că „poate fi generalizat și trebuie extins, în mod corespunzător, la drepturile civile subiective în ansamblu”⁷.

La nivelul legislației europene, abuzul de drept este interzis în mod expres de Convenția Europeană a Drepturilor Omului în articolul 17, care se află în consonanță cu articolul 54 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. O dispoziție relevantă este și articolul 30 din Declarația Universală a Drepturilor Omului. Toate articolele menționate reliefează faptul că exercițiul drepturilor devine abuziv atunci când nu corespunde scopurilor sociale și economice pentru care au fost recunoscute și garantate.

O temă incitantă

Abuzul de drept a antrenat în decursul istoriei numeroase controverse, fiind conturate diverse teorii în legătură cu acest subiect. Să facem o incursiune în timp

⁶ Camelia Maria Cezara Ignătescu, *Abuzul de drept*, Ed. Lumen, Iași, 2019, p. 95.

⁷ Ernest Lupan, Szilárd Sztranyiczki, Emőd Veress, Rikárd-Árpád Pantilimon, *Drept civil. Partea generală conform noului Cod civil*, Vol. 1, ediția 1, Ed. C. H. Beck, 2012, p. 135.

și să ne întoarcem la originile civilizației noastre. Adagiul latin „*Neminem laedit qui suo iure utitur*” (Pe nimeni nu vatămă cel care se folosește de dreptul său) evidențiază caracterul absolut al drepturilor cetățeanului roman, care nu cunoșteau inițial limite. Deși negau existența abuzului de drept, romanii acceptau principiul buneicredințe și ideea de a-i sancționa pe cei care aveau intenția de a prejudicia.

Însuflețiți de însemnătatea binelui social în relațiile contractuale, romanii au așezat dintru început pe scara valorică principiul *bona fides*, transformându-l într-un imperativ al raportării corecte la celălalt. Cicero definea buna-credință ca *veritas* (sinceritatea în cuvinte) și *constantia* (fidelitatea în angajamente). Dreptul cutumiar al Evului Mediu nu s-a abătut de la soluțiile consacrate de jurisconșulții romani, abordând abuzul de la caz la caz. Practica judiciară, pornind de la „întâmplări mărunte” avea să pună bazele construcției teoriei abuzului de drept. S-a extins de asemenea aplicarea acesteia de la domeniul predilect al drepturilor reale imobiliare și la cel al drepturilor de procedură, o hotărâre a Înaltei Curți franceze din 1365 obliga la plata unei amenzi pe un apelant a cărui cerere urmărea doar să întârzie procedurile normale.⁸

Cu toate acestea, doctrina franceză recentă neagă meritul jurisprudenței și afirmă că adevărata construcție a acestei instituții îi aparține. În Franța, în secolul al XIX-lea, sub influența concepției individualiste a Revoluției franceze, opinia unanim admisă era cea a caracterului absolut al dreptului. Marcel Planiol, un clasic al doctrinei franceze de drept civil, considera că „*dreptul încetează acolo unde începe abuzul*”⁹, iar teoria abuzului de drept este fără sens.

Evoluția acestui concept juridic a fost marcată de cele două teorii, care au influențat legislațiile actuale: teoria subiectivă și teoria obiectivă. Adepții teoriei subiective susțineau că pentru caracterizarea unui act sau fapt ca fiind abuz de drept este esențial factorul psihologic, ce constă în intenția de a vătăma (*animus nocendi*¹⁰). Deși excludea orice criteriu extern referitor la consecințele sociale sau economice ale exercițiului dreptului subiectiv, uneori intenția de a vătăma a fost corelată cu ideea inutilității actului săvârșit în exercitarea dreptului.¹¹ Regăsim concepția subiectivă în state europene, cum ar fi Austria, Italia.

Fondatorul teoriei obiective este Louis Josserand, care susținea că „*drepturile subiective, produse sociale, conferite de societate, nu sunt atribuite abstract pentru ca noi să le exercităm discreționar ad nutum; fiecare dintre ele are rațiunea sa de a fi, misiunea sa de îndeplinit. Atunci când le exercităm, suntem datori să ne conformăm acestui spirit, să acționăm în această direcție. Altfel vom deturna dreptul de la destinația sa, vom abuza*

⁸ Palade Constantin Horașiu, *Abuzul de drept*, în *Pandectele Romane* nr. 11/2010, p. 5.

⁹ M. Planiol, *Traite elementaire de droit civil, tom. II*, Paris, 1926, p. 298, *apud* P.C. Horașiu, *Abuzul de drept*, în *Pandectele Romane*, nr. 11 din 2010, p. 6.

¹⁰ Georges Ripert, *La règle morale dans les obligations civiles*, L.G.G.J., 1935, p. 183, *apud* Camelia Maria Cezara Ignătescu, *Abuzul de drept*, Editura Lumen, Iași, 2019, p. 101.

¹¹ Palade Constantin Horașiu, *Abuzul de drept*, în *Pandectele Romane* nr. 11 din 2010, p. 8.

comițând o greșeală de natură a angaja răspunderea”¹². Pentru Josserand, actul abuziv este „actul contrar scopului instituției, spiritului și finalității acesteia”¹³, prin urmare, primul criteriu de apreciere este finalitatea dreptului. Al doilea criteriu este „motivul legitim”, autorul arătând: „*actul va fi normal sau abuziv, după cum el se va explica sau nu printr-un motiv legitim care constituie adevărata piatră unghiulară a întregii teorii a abuzului de drept*”¹⁴. Întâlnim concepția obiectivă în state europene precum Grecia, Spania, Portugalia, Germania.

Așa cum rezultă din dispozițiile Codului Civil, România a optat pentru o teorie eclectică, legiuitorul român oferind posibilitatea alegerii oricărui criteriu pentru aprecierea existenței abuzului de drept. În doctrină se vorbește și despre teoria asimilării abuzului de drept cu răspunderea civilă delictuală și cvasidelictuală: „*S-a susținut că noțiunea de abuz de drept nu este decât o aplicație a celei de culpă, în înțelesul ei larg. A exercita un drept în scopul de a cauza o pagubă înseamnă să se comită o faptă delictuală, caracterizată prin intenția și dorința de a produce un prejudiciu unei alte persoane. Și în situația în care, chiar în lipsa intenției, dreptul subiectiv este exercitat fără a avea un interes, fapta reprezintă o greșeală cvasidelictuală gravă*”¹⁵. Dimitrie Gherasim consideră că problema abuzului de drept se pune numai atunci când titularul dreptului rămâne în limitele dreptului său, dar el îl exercită în mod voit pentru a produce o pagubă altuia sau în mod imprudent ori neglijent cu același rezultat prejudiciabil, iar răspunderea juridică incidentă ar trebui distinct stabilită, depășind comoda concepție a răspunderii delictuale sau cvasidelictuale¹⁶.

Sintetizând teoriile din doctrină, pentru a fi în prezența unui abuz de drept și pentru a se angaja răspunderea în temeiul acestuia, sunt necesare a fi îndeplinite cumulativ următoarele condiții: să existe un drept subiectiv; să existe o faptă ilicită constând în exercitarea sau neexercitarea dreptului subiectiv într-un alt scop decât acela pentru care a fost recunoscut de lege; autorul faptei să fie titularul dreptului subiectiv civil și să fie capabil să îl exercite; vinovăția autorului faptei, sub forma relei-credințe; existența unui prejudiciu material sau moral; raportul de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu. În ceea ce privește sancționarea abuzului de drept, Codul Civil nu cuprinde dispoziții în acest sens, astfel că instanțele vor stabili în funcție de particularitățile fiecărei cauze cum se va realiza aceasta.

¹² L. Josserand, *Cours de droit civil positif français*, Ed. Librairie du Recueil Sirey, 1930, p. 206, *apud* Săche Neculaescu, *Ambiguități ale teoriei abuzului de drept*, *Revista Dreptul* (Uniunea Juristilor) nr. 3/2011.

¹³ Louis Josserand, *De l'esprit des droits et de leur relativité. Théorie dit de l'abus de droit*, 1939, *apud* Elena Arapu, *Abuzul de drept-o exercitare a dreptului contrar buneii-credințe*, în *Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2022, nr. 3(153), p. 131.

¹⁴ *Idem*.

¹⁵ Camelia Maria Cezara Ignătescu, *Abuzul de drept*, Ed. Lumen, Iași, 2019, p. 107.

¹⁶ Dimitrie Gherasim, *Buna-credință în exercițiul drepturilor civile*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981, p. 111.

Abuzul de drept în felurite culori și nuanțe

Abuzul, în general, își face apariția când nu se respectă limitele trasate, indiferent de cine conturate: legiuitor, societate, morală, conștiința proprie. Această depășire materializată în exterior prin acte care sunt de natură a produce prejudiciu celorlalți, debutează în plan intern sau psihologic, prin complexe procese de gândire și reflexie asupra urmărilor respectivelor acte, întrucât abuzul poate exista doar dacă există și intenția de a abuza, altfel acest comportament este explicat de greșeală sau abatere neculpabilă.

În urma acestor mecanisme de contemplație se emite rezoluția: a realiza sau nu fapta? Întrucât acel fapt nu este ilicit, așadar nu atrage răspunderea delictuală, titularul dreptului va oferi răspunsul cu rezerve mai mici raportat la comiterea unui delict, întrucât în forul său interior are cunoașterea faptului că doar își exercită dreptul, căutând justificări legitime, precum permiterea de către lege a unui astfel de comportament, vreun conflict anterior cu cel față de care se produc urmările abuzului etc. Cu alte cuvinte, în plan psihologic, au loc cele mai crâncene dezbateri, întrucât ne referim la un monolog purtat de individ, care își dorește realizarea respectivului fapt, dar are și reticențe în sens opus, dar și pentru că mintea dinamizată de dorința de a crea prejudicii reprezintă un veritabil motor, care pune astfel în scenă piesa de teatru proiectată la nivel psihic.

Pe lângă acestea, se aduce în discuție o puternică lipsă a unor valori precum loialitatea, probitatea, abținerea și prudența¹⁷, cu efect direct asupra declanșării ideii și ducerii planului până la rezultatul mult dorit.

La nivel social, însă, cauza unor astfel de comportamente este dată de o relație defectuoasă între titularul dreptului și cel prejudiciat, întrucât dacă ar exista un climat benefic, titularul nu ar privi lucrurile într-un mod indiferent, conștientizând că urmează a produce un rău unei persoane care nu i-a greșit cu nimic. Așadar, gradul de disensiune dintre aceștia este direct proporțională cu efectele abuzului de drept. În planul al doilea, după ce fapta a fost realizată, planul social va suporta repercusiuni mai profunde, întrucât se creionează o neîncredere în cel de lângă tine și a posibilelor viitoare abuzuri.

La nivel filosofic și etic, cele mai anevoioase efecte vor exista asupra moralității individului, întrucât gândirea și rațiunea au intrat într-un con de umbră, fiind întunecate de dorința de a vătăma, și a modului în care societatea înțelege lecția pe care el a oferit-o. Altfel spus, acest comportament va reprezenta un curs pentru spectatori, adică terții, care se vor divide în două grupuri: a celor care blamează abuzul și a celor care deprind prin această scenă la care au asistat o nouă modalitate de exercitare a propriilor drepturi. Deși urmare a acestui abuz, vor exista

¹⁷ M.A. Druța, *Relevanța elementului subiectiv în ipoteza abuzului de Drept*, în Revista Română de Drept al Afacerilor nr. 2/2021, p. 5.

consecințe, justiția intervenind pentru echilibrarea situației și înclinarea talerului care înclina în favoarea titularului dreptului aproape până la pământ, în așa fel încât cel prejudiciat să constate o remediere a vătămării create.

Aspecte jurisprudențiale ale abuzului de drept

Abuzuri de drept există cam oriunde și oricând, jurisprudența fiind, din păcate, „sufocată” de aceste fenomene. Dacă la nivel intern se prezintă ca acțiuni prin care se solicită instanței fie constatarea exercitării unui abuz de drept, fie încetarea acestuia de urgență, prin ordonanță președințială, la nivel european, se înaintează cereri Curții Europene a Drepturilor Omului, prin care se invocă încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale de către stat, însă prin această acțiune *per se* ia naștere un abuz de drept.

În acest ultim sens, potrivit art. 17 Convenția Europeană a Drepturilor Omului, este interzis abuzul de drept, iar prin abuz de drept se înțelege desfășurarea, indiferent de subiectul activ, a unei activități prin care se urmărește

distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decât cele prevăzute de această Convenție. Cu alte cuvinte, atunci când acțiunea are o astfel de dorință ascunsă, cererea dobândește însăși caracter abuziv, fiind incidentă o cauză de inadmisibilitate a introducerii acțiunii¹⁸.

Cu privire la abuzul de drept, CtEDO a apreciat că art. 17 este necesar, întrucât „nu putea fi exclusă posibilitatea ca o persoană sau un grup de persoane să încerce să invoce drepturile consacrate de Convenție pentru a beneficia de dreptul de a desfășura activități destinate distrugerii acestor drepturi”¹⁹. De asemenea, a statuat că nicio persoană nu trebuie să fie autorizată să se prevaleze de dispozițiile Convenției pentru a submina sau distruge idealurile și valorile unei societăți democratice²⁰.

Deși, în principiu, prin art. 17 ne referim la cazuri în care se dorește împiedicarea grupurilor totalitare sau extremiste să exploateze în propriul interes principiile enunțate de Convenție²¹. abuzul de drept are în viziunea Curții conotații mult mai variate, desemnând exercitarea în mod prejudiciabil a unui drept, de către titularul său, într-un mod care este în mod vădit incompatibil cu scopul pentru care a fost acordat dreptul respectiv sau contrar acestui scop²². Scopurile

¹⁸ R.H. Radu, Convenția europeană a drepturilor omului, Ed. Universul Juridic, 2021, p. 33.

¹⁹ Perinçek împotriva Elveției (MC), 2015, pct. 113; Ždanoka împotriva Letoniei (MC), 2006, pct. 99.

²⁰ Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei (MC), 2003, pct. 99.

²¹ Paksas împotriva Lituaniei (MC), 2011, pct. 87.

²² Miroļubovs și alții împotriva Letoniei, 2009, pct. 62 și 65.

urmărite de reclamant prin respectiva cerere care dobândește caracter abuziv sunt caracterizate, *inter alia*, prin ura²³ și violență²⁴.

În dreptul francez, s-a recunoscut caracterul abuziv al atitudinii contrare interesului general al societății, dovedită prin faptul interzicerii efectuării unei operațiuni esențiale pentru aceasta și în unicul scop de a favoriza propriile interese în detrimentul ansamblului celorlalți asociați²⁵. Așadar, putem deduce că esențial este scopul și reaua-credință a subiectului activ.

În jurisprudența internă, s-a apreciat că scopul abuzului de drept este de a acoperi spațiul liber dintre exercițiul normal al dreptului și fapta ilicită, neputând fi asimilată unei fapte ilicite care să atragă răspunderea delictuală, „deoarece în acest mod este negat însuși specificul „greșelii” comise de către cel care abuzează de dreptul său, lărgind în mod exagerat sfera ilicitului civil și, pe cale de consecință, restrângând în mod nepermis, conținutul drepturilor subiective civile”²⁶.

Încheiem această secțiune a aspectelor din practica judiciară cu o decizie a Înaltei Curți, care a recunoscut cele două elemente constitutive ale abuzului de drept, acestea fiind: „un element subiectiv, anume exercitarea cu rea-credință a dreptului procedural, în scop de șicană sau pentru a diminua sau întârzia posibilitățile de apărare sau de valorificare a drepturilor celeilalte părți și un element obiectiv, respectiv deturnarea dreptului procedural de la scopul social economic pentru care a fost recunoscut, de la finalitatea sa legală”²⁷.

Protagoniștii acestei piese de teatru

Trecând în plan juridic, aducem în prim plan două personaje, cel care are un drept subiectiv recunoscut de lege, un soi de antagonist, care în expozițiune își creionează intenția de a prejudicia, iar în deznodământ va suporta consecințele faptei sale, și persoana prejudiciată, sau protagonistă, care se întreabă dacă ar trebui sau nu să reclame încetarea acelor fapte, deși ar însemna ca însăși legea, cea care a oferit posibilitatea antagonistului de a acționa, să se răzgândească și să ceară ceea ce a oferit înapoi. Problema care se impune, însă, este gradăția cu care se exercită acest drept, întrucât drepturile subiective, în plan abstract, sunt intangibile, fiind recunoscute însăși de Legea fundamentală și de convențiile și tratatele internaționale, însă ceea ce acestea nu recunosc este exercitarea drepturilor în scopul prejudicierii celor de lângă noi.

²³ Lilliendahl împotriva Islandei (dec.), 2020, pct. 39.

²⁴ Kasimakunov și Saibatalov împotriva Rusiei, 2013, pct. 106;

²⁵ C.A. Timișoara, Dec. nr. 158/26.10.2009, secț. civ.

²⁶ Trib. Sibiu, dec. nr. 601/21 Iunie 2017, secț. civ.

²⁷ ÎCCJ, Dec. nr. 2763/14.12.2021, secț. I civ.

Dacă ne-am adresa întrebarea: „Este imperativă prezența a doi actori în acest scenariu?”, răspunsul ar fi pozitiv, întrucât *mens rea* există în raport de altă entitate, fie ea un individ sau mai mulți. Atunci când efectele nefaste se formează în raport de un ceva care nu se poate apăra de una singură, spre exemplu, fauna sau flora, statul va reprezenta aceste entități, solicitând oprirea de îndată a respectivelor fapte.

Însă, pentru că dreptul se percepe și înțelege prin situații practice, celebrele spețe, vom recurge și noi la această metodă, propunând următoarea situație. Într-un sat foarte îndepărtat de zgomotul și aglomerația orașului, X, un mare pasionat de grădinărit, cu o impresionantă cultură de legume și fructe, este deranjat de noul său vecin, Y, care uită să închidă poarta dintre el și X, atunci când vine la acesta să ia apă din fântână, servitute permisă de acesta din urmă atunci când Y s-a mutat în respectiva zonă, cu această condiție: de a închide poarta. Motivul este simplu. Y era, la rândul său, un mare fermier, având o mulțime de păsări și animale, care poșteau la cultura vecinului, iar nu o singură dată, Y, în vârstă fiind, uita să respecte cerința impusă de X, animalele pătrunzând în acest mod în cultură și începând să mănânce tot ce le apărea în cale.

Într-o zi, când X se uita prin grădină, observă cu dezamăgire că truda sa nu este valorificată din cauza acelor animale, așadar în mintea sa se conturează ideea malefică de a stropi totul cu pesticide și alte substanțe toxice, printre care și otravă, anunțându-și soția să nu consume ceva din grădină o perioadă.

Y, sau mai bine zis animalele sale, au căzut în această capcană, mâncând iar vegetația, însă de această dată le-a fost fatală, murind. Y, nedumerit, cheamă medicul veterinar din sat, iar acesta îi explică motivul morții. Y intră în conflict cu vecinul său, cerându-i despăgubiri pentru prejudiciile create, întrucât a muncit foarte mult pentru a crește respectivele animale. X, în replică, afirmă că și el a muncit foarte mult pentru a crește acele plantații de legume și fructe, și nici nu mai aduce în discuție florile soției care sunt total distruse. Totodată, X, jurist pensionat, invocă dreptul său de proprietate privată și atributul dispoziției materiale, având în acest sens, dreptul recunoscut de lege de a stropi cu orice fel de substanță propria cultură, dacă nu o comercializează ulterior.

Y, mai nedumerit decât inițial, începe și el să creadă că poate X avea dreptul de a acționa în acest fel, întrucât, până la urmă, ce căutau acele animale pe proprietatea sa? Dar familia îi recomandă să „își caute dreptatea în justiție”, introducând pe această cale o acțiune. X, prin cerere reconvențională, cere despăgubiri pentru pierderile din propria cultură.

Soluția

În momente ca acestea, soluția împăcării pe cale amiabilă este exclusă, zeița Themis fiind chemată să soluționeze acest diferend și să „cântărească” dacă există doar nuanțe de alb și negru sau și gri.

Soluția se disjunge aici în rezolvarea oferită de către etică și cea oferită de către lege. În ceea ce privește cea de-a doua rezolvare, urmare a reținerii art. 1.353 C. civ., s-au admis în practică două laturi ale soluției: „pe de o parte, refuzul concursului forței de constrângere a statului, în sensul că instanța, constatând că este în prezența exercitării abuzive a unui drept subiectiv civil, nu va admite cererea reclamantului, iar dacă exercițiul abuziv emană de la pârât, va înlătura o atare apărare; pe de altă parte, atunci când abuzul de drept se concretizează într-o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, poate fi antrenată răspunderea autorului exercițiului abuziv față de cel vătămat într-un drept al său, prin obligarea la daune-interese”²⁸.

Prin particularizare, apreciem că instanța ar trebui să admită atât acțiunea, dar și cererea reconvențională, cea de-a doua pe tărâmul răspunderii delictuale, întrucât Y a dat dovadă de o culpă în obligația de supraveghere a animalelor sale, răspunzând pentru prejudiciile create de animalele sale, însă, întrucât X nu a apelat la justiție *ab initio*, ci a recurs la o formă de justiție privată, în condițiile în care avea cunoștințe juridice, soluția etică ar fi ca cererea reconvențională să fie respinsă, întrucât, în oglindă cu acțiunea principală, omorârea animalelor a fost intenționată, pe când cea a plantației a fost produsă prin neglijență, deși ea repetată. Totuși, ca o formă de sancționare a pârâtului, ar trebui să fie respinsă cererea reconvențională, el obținându-și acoperirea prejudiciilor prin satisfacția malefică a de a vedea modul în care suferă Y pentru pierderea animalelor sale, vătămându-i la rândul său dreptul de proprietate.

Concluzii și propuneri de lege ferenda

Rea-voința și egoismul sunt ceea ce caracterizează abuzul de drept, în așa de mari măsuri încât lucida rațiune se nu cercetează consecințele faptelor²⁹. Se impune, însă, întrebarea: de cât de multă libertate ar trebui să dispună justiția pentru a sancționa acest comportament, în condițiile în care nu se respectă însăși obligația *bona fides*, prevăzută la art. 14 C. civ., aceasta fiind recunoscută a fi precursora abuzului de drept³⁰? Pe lângă aceasta, întrucât abuzul denotă ceea ce doctrina de specialitate a tradus prin suferință, s-a pus problema abuzului emoțional, ca formă subsidiară a abuzului de drept, formă interdependentă de aceasta³¹.

²⁸ Judecătoria Timișoara, dec. nr. 5069/ 09.10.2012, secț. civ.

²⁹ H. C. Gutteridge, *Abuse of Rights*, în *The Cambridge Law Journal*, Cambridge University Press, Vol. 5, No. 1 (1933), p. 22.

³⁰ I.F. Popa, *Remediile abuzului de drept contractual*, în *Revista Romana de Drept Privat*, Nr. 6/2014, p. 6.

³¹ S. K. Hayashi, *The Freedom of Peaceful Action On the Origin of Individual Rights*, Ed. Lexington books, p. 248.

Doctrina românească a legat în mod indisolubil abuzul de drept de teoria libertății de alegere, pe lângă celebrele teorii subiective și obiective ale abuzului³², fiind de părere că, înainte de toate, s-a acționat în mod deliberat și uneori premeditat, așadar sancțiunea ar trebui să fie mai dură decât obligarea la încetarea acțiunii creatoare de prejudicii.

În acest sens, aducem în discuție o idee curajoasă a doctrinei, potrivit căreia ar trebui să existe o formă de răspundere civilă distinctă de cea contractuală și cea delictuală, întrucât, în mod evident, nu reprezintă o încălcare a obligațiilor contractuale și nici un delict, fiind la mijloc³³.

Rămâne doar să reamintim celebra maximă a dreptului roman, în scopul încurajării legiuitorului de a construit un mecanism care nu doar să sancționeze, ci și să prevină abuzul de drept, stânjenind în acest fel pe titularul dreptului: „*In absentia lucis tenebrae vincunt*”.

Motto: „*officium pietatis erga proximos*”³⁴.

BIBLIOGRAFIE

1. Arapu E., Abuzul de drept-o exercitare a dreptului contrar bunei-credințe, în Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova;
2. Boilă L.C., Argumente privind consacrarea abuzului de drept ca o ipoteză distinctă de răspundere civilă în dreptul român, în Revista Română de Drept Privat, nr. 3 din 2011;
3. Deleanu I., Drepturile subiective și abuzul de drept, Dacia, Cluj-Napoca, 1988;
4. Druța M.A., Relevanța elementului subiectiv în ipoteza abuzului de Drept, în Revista Română de Drept al Afacerilor, nr. 2 din 2021;
5. Gherasim D., Buna-credință în exercițiul drepturilor civile, Editura Academiei Republici Socialiste România, București, 1981;
6. Gutteridge H.C., Abuse of Rights, în The Cambridge Law Journal, Cambridge University Press, 1933, Vol. 5, No. 1;
7. Hayashi S.K., The Freedom of Peaceful Action On the Origin of Individual Rights, editura Lexington books;
8. Horațiu P.C., Abuzul de drept, în Pandectele Romane, nr. 11 din 2010;
9. Ignătescu C.M.C., Abuzul de drept, Ed. Lumen, Iași, 2019;

³² P.C. Horațiu, *Abuzul de drept*, în Pandectele Romane nr. 11/2010, p. 23.

³³ L.C. Boilă, *Argumente privind consacrarea abuzului de drept ca o ipoteză distinctă de răspundere civilă în dreptul român*, în Revista Română de Drept Privat nr. 3/2011, p. 3.

³⁴ Marcu, 22, 39.

10. Josserand L., *Cours de droit civil positif français*, Ed. Librairie du Recueil Sirey, 1930;
11. Josserand L., *De l'esprit des droits et de leur relativité. Théorie dit de l'abus de droit*, 1939;
12. Lupan E., Sztranyiczki S., Veress E., R.-Árpád Pantelimon, *Drept civil. Partea generală conform noului Cod civil*, Vol. 1, ediția 1, C. H. Beck;
13. Mihai G., *Fundamentele dreptului*, vol. IV, Ed. All Beck, București, 2005;
14. Neculaescu S., *Ambiguități ale teoriei abuzului de drept*, *Revista Dreptul (Uniunea Juriștilor)* nr. 3/2011;
15. Planiol M., *Traite elementaire de droit civil*, tom. II, Paris, 1926, p. 298, apud Horațiu P.C., *Abuzul de drept*, în *Pandectele Romane*, nr. 11 din 2010;
16. Pop L., Popa I.-F., Vidu S. I., *Drept Civil. Obligațiile*, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2020;
17. Popa I.F., *Remediile abuzului de drept contractual*, în *Revista Română de Drept Privat*, Nr. 6 din 2014;
18. Radu R.H., *Convenția europeană a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, 2021;
19. Del Vecchio G., *Lecții de filosofie juridică*, ed. IV, Ed. Drago Print, București.